עין משפט
נר מצוה

מא א מיי' פ"ד מהל' שבועות הלכה ח סמג לאוין רמא:
מב ב מיי' פ"ה שם הלכה י סמג שם טוש"ע יו"ד סימן רלח סעיף ו:
מג ג מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם ס"ד:

ודלמא ע"י תערובת אימא וכן של שעורים וכן של כוסמין פת פת למה לי שמע מיניה לחלק: שבועה שלא אשתה ושתה משקין הרבה אינו חייב אלא אחת כו': בשלמא התם דאמרת מייתרא ליה פת פת לחיובא אלא הכא מאי הוה למימר דלמא למיפטר נפשיה ממשקין אחריני קאתי אמר רב פפא הכא במונחין לפניו עסקינן שהיה לו לומר שבועה שלא אשתה אלו ודלמא אלו הוא דלא שתינא אחריני שתינא אלא דאמר שבועה דלא שתינא כגון אלו דלמא כגון אלו דלא שתינא בציר מהכי וטפי מהכי שתינא אלא כגון דאמר שבועה שלא אשתה ממין אלו ודלמא מין אלו הוא דלא שתינא הא אינהו גופייהו שתינא אימא שלא אשתה אלו ומינייהו רב אחא בריה דרב איקא אמר [א]במסרהב בו חבירו עסקינן דאמר לו בוא ושתה עמי יין ושמן ודבש דהיה לו לומר שבועה שלא אשתה עמך יין ושמן ודבש למה לי לחייב על כל אחת ואחת [א]תנן התם תן לי חטין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך שבועה שאין לך בידי כלום אינו חייב אלא אחת שבועה שאין לך בידי חטין ושעורין וכוסמין חייב על כל אחת ואחת וא"ר יוחנן [ג]אפי' פרוטה מכולם מצטרפת פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר אפרטי מיחייב אכללי לא מיחייב וחד אמר אכללי נמי מיחייב הכא מאי אמר רבא הכי השתא התם מיחייב אכללא ומיחייב אפרטא דהא אי משתבע והדר משתבע מיחייב תרתי הכא אי סלקא דעתך איתא בכללא אפרטי אמאי מיחייב מושבע ועומד הוא: שבועה שלא אוכל וכו': הא גופא קשיא אמרת שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאין ראוין לאכילה ושתה משקין שאין ראוין לשתיה פטור והדר תני שבועה שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים חייב מאי שנא רישא דפטור ומאי שנא סיפא דחייב הא לא קשיא רישא בסתם וסיפא במפרש מפרש נמי גופיה תיקשי [ג]אמאי מושבע מהר סיני הוא רב ושמואל ורבי יוחנן דאמרי [ב]בכולל דברים המותרין עם דברים האסורין וריש לקיש אמר אי אתה מוצא אלא אי [ג]במפרש חצי שיעור ואליבא דרבנן אי בסתם אליבא דרבי עקיבא דאמר אדם אוסר עצמו בכל שהוא בשלמא רבי יוחנן לא אמר כריש לקיש דמוקים לה למתניתין כדברי הכל אלא ר"ל מאי טעמא לא אמר כר' יוחנן אמר לך כי אמרינן איסור כולל באיסור

במסרהב בו חבירו. ואינו אוסר עצמו אלא בשלו: **הכא** מי מחית נפשיה לפחות מכשיעור. בקונטרס פי' דל"ג ליה ושיבוש הוא אלא ה"ג מי מיחייב אכללי ופרטי ונראה דיש ליישבו מי מחית כו' וה"פ כלומר מי איכא למימר הכא גבי שבועת ביטוי דנוקי שבועה אכללא דפת חטין ושעורין וכוסמין לענין פחות מכשיעור דאם אכל מכל מין ומין פחות מכשיעור שיצטרפו דמסיק אדעתא דאי אכל שיעור אכילה מכוון שיתחייב דאיכוין לצירוף ואחשבה לאכילה פחות מכשיעור מכל מין ומין ומסיק הכי השתא התם דמצי למיחל אכללי ופרטי (א) דכי אישתבע והדר אישתבע חייל נמי אפחות מכשיעור מכל מין ומין אבל בשבועת ביטוי דלא מצי למיחל אכללי ופרטי כשיעור שלם אין לנו לומר דנתכוין אכללי גם לענין צירוף: **רישא** בסתם וסיפא במפרש. קצת תימה כיון דרישא וסיפא איירי בנבילה וטריפה מ"ש דרישא נקט אוכלין שאינן ראוין וסיפא נקט נבילה וטריפה: **בכולל** דברים המותרים עם דברים האסורין. אין להקשות דלוקי כולה במפרש ורישא בשאינו כולל דברים האסורים עם דברים המותרים דהא משמע דוקא אכל אוכלין שאינן ראוין פטור אבל ראוין חייב: **דמוקי** לה כדברי הכל. אף על גב דאיכא תנאי דלית להו איסור כולל בהא לא חיישינן כיון דלא מיתנו במתני' ועוד דאין לחוש במאי דאיכא תנאי דלית להו איסור כולל כיון דבהדיא פליג ר"ש מהאי טעמא דלית ליה איסור כולל וא"ת ולוקמי במפרש וד"ה וי"ל דאי במפרש לא מיתוקמא מתניתין כרבי עקיבא דמשמע הא סתם פטור וא"ת לימא דהיינו טעמא דלא אמר כר"ל משום דר' יוחנן סבר (יומא עג:) חצי שיעור אסור מן התורה ובכל שהוא נמי מושבע ועומד הוא וי"ל כיון דליכא אלא איסור בעלמא לאו מושבע ועומד חשיב ליה כדפ"ל (ד) אע"ג דאין איסור לאו חייל על איסור עשה דהא לקמן (דף כה.) פריך אילימא מתנה לעני מושבע ועומד מהר סיני הוא דכתיב נתן תתן לו ואמר נמי בפרק אלו הן הנשרפין (סנהדרין דף פג.) מנין לכהן טמא שאכל תרומה טמאה שאינו במיתה שנאמר ומתו בו כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת ועומדת ומפרש בפרק כל הבשר (חולין דף קיג:) דטעמא משום דאין איסור חל על איסור אע"ג דבתרומה טמאה אין בה אלא איסור עשה מ"מ חצי שיעור דליכא אפי' עשה אלא איסור בעלמא לא חשיב מושבע ועומד ועוד דמצי לאוקמי שלא כדרך הנאתן דאין אסור אלא מדרבנן כמו חצי שיעור לר"ל וזה הפירוש נראה יותר לפירוש קמא קשיא דמ"מ (ב) הכי הממ"ל דלא אמר כר"ל כיון דסבר דחצי שיעור אסור מן התורה לא משכחת לה הן ולאו דהיכי מישתבע שאוכל חצי שיעור הא מושבע ועומד מהר סיני הוא: באיסור

ודלמא ע"י תערובת. אי אמר הכי הוה משמע שלא יאכל פת שיש בה כל המינין הללו בערבוביא אבל של כל מין ומין בפני עצמו יאכל: **הא אחרינא שתינא.** ממין זה: **כגון אלו.** משמע ממין אלו: **דלמא.** אי אמר הכי הוי משמע כגון אלו כשיעור הזה: **הוה ליה למימר שבועה שלא אשתה עמך.** ולא צריך לפרש דכי אישתבע אמאי דמסרהבין בו אישתבע: **תנן התם.** גבי שבועת הפקדון: **פרוטה מכולן מצטרפת.** לחייבו על שבועה ולא על כל אחת ואחת אלא לחייבו אשם אחד: **פליגי רב אחא ורבינא.** בחייב על כל אחת ואחת דמתני' ובדרבי יוחנן. חד אמר מיחייב אפרט ולא מיחייב אכלל כלומר על כל אחת ואחת דתנן במתני' [לו:] שלש אשמות הן ולא ארבע דלא אמרינן שבועה שאין לך בידי חדא שבועה היא וכי הדר פירש חטים ושעורים וכוסמין לחלק הרי ארבעה הא לא אמרי' אלא שבועה שאין לך בידי אפרטי קאי וכי אמר רבי יוחנן פרוטה מכולם מצטרפת ארישא דמתניתין איתמר דקתני אינו חייב אלא אחת אבל סיפא מכל מין ומין חדא שבועה באנפי נפשה היא אי ליכא בכל מין שוה פרוטה לא מיחייב: **וחד אמר מיחייב אכללות ומיחייב אפרטי.** על כל אחת דקתני במתניתין ארבע אשמות הן כי אמר שבועה שאין לך בידי כלל כולן יחד וכי הדר פריש להו נשבע על כל מין ומין לבדו יש כאן ד' שבועות ומילתא דר' יוחנן קיימא בין ארישא דקתני אינו חייב אלא אחת בין אסיפא דקתני חייב על כל מין ומין ואשבועתא דכללא דאילו אג' שבועות דפרטא ליכא לאוקומה שהרי אין במין אחד שוה פרוטה ואנן כפירת ממון בעינן: **הכא מאי.** מי פליגי בה נמי רב אחא ורבינא במתני' לחייביה ד' חדא אשלא אוכל ותלתא אפירושא דפרטא: **מי מחית איניש נפשיה לפחות מכשיעור** לא גרסינן לה ושיבוש הוא: **דהא אי אישתבע והדר אישתבע מיחייב תרתי.** דכל שעתא ושעתא ממונא קא כפר ליה כדתנן בפ' שבועת הפקדון (לקמן לו:) השביע עליו ה' פעמים וכפר חייב על כל אחד ואחד הילכך כי נמי אמרי' שבועתא דכללא שבועתא באפי נפשה היא איכא לחיובא אשבועתא דפרטא אבל גבי שלא אוכל אי ס"ד איתא בכללא למיהוי שבועה באפי נפשה ואסר עצמו בכל המינין אפרטי תו מי מיחייב הרי כבר מושבע ועומד הוא עליהן ואין שבועה חלה על שבועה: **מאי שנא רישא כו'.** קס"ד נבילה וטריפה נמי אוכלין שאינן ראוין הן: **הא לא קשיא.** כלומר אם קושיא אחרת אין כאן זו יש לה תירוץ. וכן כל דוכתא דאיכא הא לא קשיא יש קושיא גדולה מזו: **בכולל.** שפירש ואמר שבועה שלא אוכל נבילות ושחוטות: באיסור

מסורת הש"ס

א) לקמן לו:, ב) ג"ז שם לח., ג) [לעיל כא. כב:], ד) [כב: ד"ה אהיתרא],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הכא וכו' אכללי ופרטי כי כצ"ל ואות ד' נמחק: (ב) ד"ה דמוקי וכו' דמכל מקום היכי הוה מצי למימר כר"ל כיון כצ"ל:

מוסף רש"י

במסרהב. מפציר (סוטה יג: עי"ש). **אפילו פרוטה מכולם מצטרפת.** אם אין לו עליו מכולן אלא שוה פרוטה, מצטרפין לחייבו (לקמן לח.) **פליגי בה רב אחא ורבינא.** במתני' ובמילתיה דר' יוחנן, חד **אמר אפרטי מיחייב.** חייב על כל אחת ואחת דקתני מתני' חייב שלש קאמר, חדא אחטין וחדא אשעורין וחדא אכוסמין, ארבעה לא מחייבין ליה למימר שבועה שאין לך בידי חדא שבועה באפי נפשה היא, שכלל בה אין לך בידי כלום וחזר ופרט לא חטין ולא כוסמין ולא שעורין, אלא פרטא פירושא דשבועה שאין לך בידי הוא, וכי אמר ר' יוחנן פרוטה מכולן מצטרפת, לאו אסיפא דמתני' דחייב ליה על כל אחת ואחת קאי, דכיון דכל חדא וחדא באנפי נפשה הוא לא מצטרפי, אלא ארישא, אמר שבועה שאין לך בידי אינו חייב אלא אחת, פרוטה מכולן מצטרפת לאותה שבועה דהא חדא היא (שם). **אכללי נמי מיחייב.** חייב על כל אחת ואחת דקתני מתני' ד' נינהו, חדא אכללא וחדא דפרטא, ודר' יוחנן אסיפא נמי קיימא ואשבועתא דכללא ומיחייב מיהא חדא (שם). **אמאי מושבע מהר סיני הוא.** והוה ליה נשבע לקיים את המצוה (יומא עג:). **בכולל דברים המותרין כו'.** שבועה שלא אוכל לא בשר שחוטה ולא בשר נבילה, דמגו דחיילא אהיתרא חיילא נמי אאיסורא, ור"ש פוטר דלית ליה איסור כולל ולא אמרינן מיגו (שם) כלומר אם היה נשבע על הנבילות לבדן לא היתה שבועה חלה, אבל זה שאמר לא אוכל סתם כלל דברים המותרין והאסורין יחד, ומיגו דחיילא שבועה על המותרין חיילא נמי אדברים אסורין באיסור שבועה, ור"ש לית ליה איסור חל על איסור אפילו על ידי כולל (לעיל כא:). **אי אתה מוצא.** שיהא חייב קרבן שבועה על הנבילה אם אכל כזית שהוא מושבע עליו מהר סיני, אלא באוכל חצי שיעור שאינו מושבע עליו מסיני ובשבועתו נאסר עליו (יומא שם וכעי"ז לעיל שם). **אלא אי במפרש חצי שיעור.** לא אוכל אפילו חצי שיעור, **ואליבא דרבנן.** דאמרי דהנשבע שלא אוכל סתם אוסר עצמו בכשיעור, **אי בסתם.** מלית לאוקמה ומיהו כשאכל לא אכל אלא חצי שיעור, שאינו מושבע עליו מסיני ועל ידי שבועה שלא אוכל סתם נאסר בו, **אליבא דר' עקיבא.** דאמר אדם הנשבע שלא אוכל סתם אוסר עצמו בכל שהוא, הלכך הא דקתני חייב, אי כרבנן סבירא ליה מוקמינן ליה במפרש ואי כר"ע סבירא ליה מוקמינן ליה אפילו בסתם, ור"ש פוטר, ר"ש לטעמיה דאמר בכל שהוא נמי מושבע מסיני הוא (יומא עד.).

רבינו חננאל

פת פת למה לי לחיובי נפשיה אכל חדא: שבועה שלא אשתה ושתה משקין הרבה אינו חייב אלא אחת. שבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש חייב על כל אחת ואחת. בשלמא התם אייתר ליה פת פת לחיובי אכל חדא וחדא [כו']. ופריק רב הכא במונחין לפניו עסקינן. ואסיקנא הוה ליה למימר שבועה שלא אשתה אלו ומינייהו יין ושמן ודבש למה לי לחיובי אכל חדא וחדא אי נמי במסרב בו חברו ואומר לו בא שתה עמי יין ושמן ודבש הוה ליה למימר שבועה שלא אשתה [עמך] יין ושמן ודבש למה לי לחייב על כל אחד ואחד. תנן בפירקין דלקמן תן לי חטים ושעורין וכוסמין שיש לי בידך. שבועה שאין לך בידי אינו חיב אלא אחת. שבועה שאין לך בידי חטים ושעורין וכוסמין חייב על כל אחת ואחת. וא"ר יוחנן פרוטה מכולם מצטרפת. פי' אפילו אין לו בידו מן חטין שעורין וכוסמין מכולן [אלא] שוה פרוטה מצטרפין וחייב. ופליגו בה רב אחא ורבינא חד אמר אפרטי מיחייב. פי' חייב ג' חטאות אחת על החיטין ואחת על השעורין ואחת על כוסמין. וחד אמר אכללי נמי מיחייב. פי' אהא נמי דתנן שבועה שאין לך בידי והוא כלל ואח"כ פרט חטין ושעורין וכוסמין הרי ארבע חדא דכללא ותלתא דפרטי. הכא מאי מי מחית איניש נפשיה לפחות מכשיעור ומחייב אשבועה דכללא נמי בהני דפרטי אי לא. ומשני רבא הכי השתא התם גבי טוען בחברו איתא לשבועה בכללי. ומגו דיכול להודות אפילו אחר שבועתו איתא נמי לשבועתו בתר הכי בפרטי. ומשום הכי מיחייב אכללי ואפרטי. אבל הכא גבי אוסר עצמו בשבועה אי ס"ד איתא לשבועתו בכללי וכיון דאמר שבועה שלא אוכל איתסר באכילה דכל פת הויא ליה כנבילה. כי הדר פריט פת חטין פת שעורין פת כוסמין אמאי חייב. מי חיילא עליה שבועה מושבע ועומד הוא. אלא הכא ודאי אפרטי מיחייב אכללי לא מיחייב: **מתני'** שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאין ראויין (שהוא) פטור כו'. אקשי' מאי שנא רישא באוכלין ומשקין שאינן ראויין שהוא פטור ומאי שנא סיפא גבי נבילות וטריפות שחייב. ואוקימנא רישא בסתם דדעתיה אמידי דראוי לאכילה. סיפא במפרש שבועתו שלא יאכל נבילות וטריפות. ואקשינן אמאי חייב אנבילות וכיוצא בהן מושבע הוא עליהן מהר סיני. ואין שבועה חלה על שבועה. ופריק ר' יוחנן בכולל דברים המותרין עם דברים האסורין. כגון מי שנשבע שלא יאכל תמרים ונבילות וטריפות וכיוצא בהן. ומוקים לה למתני' כדברי הכל. וריש לקיש אמר אי אתה מוצא להעמיד משנתנו אלא אי במפרש פחות מכזית ואליבא דרבנן. אי בסתם ואליבא דר' עקיבא דאמר אדם אוסר עצמו בכל שהוא. אבל בכולל לא. דכי אמרינן איסור כולל כגון יוה"כ שאוסר בכלל כל מאכל מותר ואסור.

באיסור הבא מאליו. כגון האוכל נבילה ביום הכפורים דפליגי רבנן ורבי שמעון דמחייבי ליה רבנן חטאת משום יום"כ ואע"ג דהויא נבילה מקמי יום הכפורים ואין איסור חל על איסור הבא חייל ביום הכפורים איסור כולל הוא דקודם בין השמשות היה אסור זה בנבילה ומותר בשחוטה על ליה יום הכפורים מגו דאיתסר האי גברא בשחוטה משום יום"כ איתסר נמי בנבילה משום יום"כ הייגו כולל באיסור הבא מאליו דיום"כ בא מאליו הוא: **אבל באיסור הבא מעצמו.** כלומר על ידי אדם עצמו כגון איסור שבועה הבא לו על ידי דיבורו לא אמרי': **בשלמא לר"ש בן לקיש.** דמוקי לה בחלי שיעור: **משום הכי פטור ר' שמעון.** דקסבר כל שהוא נמי מושבע ועומד הוא דתניא ר' שמעון אומר כל שהוא למכות: **אלא לר' יוחנן.** דמוקי לה משום כולל אמאי פטר ר' שמעון: **פטור.** מחטאת דלא אתי כרת דיום"כ וחייל על איסור נבילה או באיסור אבר מן החי אם לא נתנבלה מבערב ואע"ג דיום הכפורים כולל הוא: **בשלמא לר"ל.** דמוקי לה בחלי שיעור הייגו דמשכחת לה בלאו והן דקיימא לן (לקמן דף כה.) אין קרבן שבועה בא אלא מ"כ אתה מוצא בה לאו והן דכתיב [ויקרא ה] להרע או להיטיב דמשמע דבר והיפוכו והאי מפרש שלא אוכל חלי שיעור נבילה משכחת לה נמי בשבועה שאוכל חלי שיעור נבילה דלאו נשבע לבטל את המצוה הוא: **אלא לר' יוחנן.** דמוקי לה בשיעור שלם ומשום כולל ועל כרחך במפרש נבילות אוקימתה משום קושיא קמייתא דרישא וסיפא: **בשלמא.** שבועה שלא אוכל משכחת דחיילא אע"פ שמושבע ועומד משום כולל: **אלא הן.** שבועה שאוכל נבילות ושחוטות מי משכחת לה דתיחול אנבילות ולבטל שבועת הר סיני: ה"ג **אלא דדרבא** ולא גרס משכחת לה כדרבא. והכי פירושה לא תשני לעיל קושיא דרישא וסיפא כאן בשתם כאן במפרש אלא כולה בשתם ואוכלין שאינן ראוין לאכילה דקתני רישא פטור כדרבא מיפרשא כגון עפר שאין ראוי לאכילה אבל נבילות ראויות לאכילה הן ואריה הוא דרביע עלייהו ותו לא קשיא מידי לר' יוחנן דמשכחת לה בלאו והן אף בשיעור שלם דהא לא אוכל סתמא קאמר אם אכל נבילה חייב בכולל בשתמו דברים המותרים והאסורים ומיתסרי אסורים על ידי כולל והן משכחת לה דהא אוכל סתם קאמר ומתקיים שבועתו בדברים המותרים ואם לא אכל חייב: **אף אנן נמי תניא.** דבנבילות ראויות לאכילה חשיב להו: **הרי אשתו אסורה.** אלמא אכילה היא: חשובי

באיסור הבא מעצמו לא אמר. ולא"ת והא נמי איתא בהדיא במשנה דמייתי לקמן יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואם אחד וקחשיב מוקדשין אע"ג דאיסור הבא מעצמו הוא וכן האוכל גיד הנשה של עולה בס"פ גיד הנשה (חולין דף קא.) ויש לומר דהכא באיסור הבא מעצמו על עצמו קאמר דלא אמרינן אבל מוקדשין שאסורין על כל העולם אמרי' ומ"מ פריך לקמן שפיר והרי הקדש דאיסור הבא מעצמו דכיון דלא אייר תנא באיסור הבא מעצמו לא ה"ל למינקט הקדש אע"ג דאסור על כל העולם: **האוכל נבילה ביום הכפורים פטור.** מתוך פ"ה משמע דאיירי אפי' בנתנבלה ביום"כ וקשיא דלמ"ד ס"פ גיד הנשה (שם דף קג.) בהמה בחייה לאו לאכרים עומדת חל איסור יום"כ מחיים ואפי' למ"ד לאכרים עומדת כי מתה פקע איסור אבר מן החי וחלו איסור נבילה ואיסור יום"כ בבת אחת ור"ש מודה באיסור בת אחת ומיהו יש לומר דאיסור יום"כ לא חייל לא מחיים ולא לאחר מיתה משום דאית ביה איסור עשה שאינה זבוחה דכתיב (דברים יב) וזבחת ואכלת מה שאתה זובח אתה אוכל אבל מה שאי אתה מוצא בה ולריצב"א אין נראה פירוש זה דא"כ למ"ד לאו לאכרים עומדת היכי מצי חייל איסור אבר על עשה דשאינו זבוח ובס"פ גיד הנשה (שם) דאמר כגון שנטרפה עם ילדת רובה דאיסור אבר ואיסור חלב ואיסור טריפה בהדי הדדי קאתו והיכי חיילי כולם על איסור דשאינו זבוח דאפי' במעי האם קיימא באיסור זה ומהאי טעמא תקשי נמי למ"ד לאכרים עומדת איסור אבר מן החי היכי משכחת לה דלא קיימא לאכרים במעי האם וא"כ היכי חייל על איסור שאינו זבוח אלא ודאי וזבחת לא אתא לאסור בבלאו הכי אסורה וקיימא מחיים באיסור אבר מן החי ולאחר מיתה באיסור נבילה אלא בא להתיר את האסור ופירש לך דבשחיטה שריא ולא בנחירה אלא כדקיימא קיימא כמו (בכורות דף טו.) [2] תזבח ולא גיזה דלית ביה עשה אלא קאי באיסור לאו הראשון ובנתנבלה מערב יום"כ דוקא אייריי[1]: **אלא** הן היכי משכחת לה. דאפי' ע"י כולל נמי לא אמרי' דתיחול השבועה לבטל המצוה וקשה לריצב"א דתני בירושלמי שבועה שלא אוכל מצה ואכל מצה בלילי פסח חייב בירושלמי דבאיסור כולל חייל שבועה לבטל את המצוה ותירץ דהכא דוקא לא חיילא שבועה משום שהזכיר נבילה ונשבע עליה לאוכלה אבל התם דלא מדכר פסח חיילא עליה שבועה ולפי זה משכחת הן אפי' בדברים האסורים כשאומר סתם שאוכל וקשיא לפי' דקתני התם סיפא שבועה שלא אוכל מצה בלילי פסח פטור אמאי נקט בלא כולל בכולל נמי שאר לילות עם לילי פסח כיון שהזכיר נמי לילי פסח פטור וי"ל דה"נ בעי למימר ולא חש למיתני אלא שהזכיר לילי פסח ור"י מפרש דודאי שב ואל תעשה כדאיירי הכא לא חיילא דקאמר שבועה שאוכל ולא אכל אבל התם בנשבע שלא לאכול ואכל דהוי בקום עשה ודאי חיילא: **אלא בדרבא בו'.** פי' בקונט' דסוגיא דעלמא [3] גרסינן משכחת לה בנבילה המסרחת והקשה חדא דמסרחת לא מיקריא נבילה ואר"ת דאין זו קשיא דשפיר מיקרי נבילה מדאיצטריך קרא למעוטי לר"ש בשילהי ע"ז (דף סח. וסס) דדרים הראויה לגר קרויה נבילה ור"מ מוקי לה בסרוחה מעיקרא ועוד הקשה בקונט' דמאי בעי לאתויי דרבא הכא ה"ל למימר משכחת לה בנבילה מסרחת והא נמי יש לישב דה"פ כדרבא דשייך [3] לשון אכילה אפי' במסרחת מדקאמר שלא אוכל סתם ואכל עפר פטור הא שלא אוכל עפר ואכל חייב אלמא שייך לשון אכילה אפי' בעפר וכ"ש בנבילה מסרחת וטפי ה"ל לאיתויי בעיא דרבא שבועה שלא אוכל עפר בכמה דמפורש טפי אלא ריבא דמילתא נקט והא דקאמר אף אנן נמי תניא מייתי ראיה דשייך לשון אכילה גבי נבילה סרוחה דכמה שקצים ורמשים אוכא דלא חזו לאכילה טפי מנבילה סרוחה והשתא מיתוקמא שפיר מתני' סיפא במפרש כדאוקימנא ומשכחת לה שפיר בלאו והן וא"ת וכיון דנבילה [3] סורחת הויא בכלל נבילה בלא כולל דברים המותרים אתי שפיר כיון דאמר שבועה שלא אוכל נבילה מגו דחיילא אסרוחה חיילא נמי אשאינה סרוחה וי"ל דלא משמע סרוחה בכלל נבילה אלא כשכולל עמהן דברים המותרים דגלי אדעתיה שרצה לאסור עצמו בדבר המותר אבל קשה לר"י דמאי מייתי רב מרי אף אנן נמי תניא אדרבה תקשי ליה מינה דהא אוקמה מתני' במפרש שלא אוכל נבילה דאז ודאי הויא לשון אכילה וכן נמי תקשה לרבא דפטר בנשבע סתם ואכל עפר דלא הוי בכלל לשון אכילה וצ"ל כדמשני הש"ס דשאני התם דאחשביה מעיקרא ולגבי הא דהוי סתם כמפרש הוה ידע מעיקרא דאחני טעמא דאחשבה אבל אי אפי' כי מפרש לא מהני במידי דלאו בר אכילה לא ס"ד דליתהני הא דאחשביה שיחשב כמו בר אכילה ומסיק כיון דאחשביה חשיב בר אכילה כיון דאכל מעיקרא והדר אשתבע וע"ק לר"י מדתניא בתוספתא דשבועות שבועה שאוכל ואכל אוכלין אסורין כגון פיגול נותר וטמא פטור ור"ש מחייב והייגו בע"כ בשאינם סרוחים מדמחייב ר"ש לפי שלא חלה שבועה עלייהו ע"י כולל אלמא אפי' באין סרוחה חלה שבועה לרבנן ע"י כולל ולפ"ה נמי דפירש המותרים קשיא דאפי' באסורין נמי משכחת לה כשאומר סתם שאוכל ואינו מזכיר האיסור כדמשמע התם וגראה לר"י דבקונט' לא פירש אלא משום ר"ש דלדידיה לא חיילא שבועה אדברים האסורין אפי' ע"י כולל ומתוספתא שהבאתי יש ראיה לריצב"א דאפי' בלא קום עשה חייל על ידי כולל בשאין מזכיר האיסור וא"ת לפ"ה אמאי איצטריך למימר לקמן בסמוך שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים בחזר ואמר שבועה שלא אוכל סתמא סגי וי"ל דאין הכי נמי דלאו דוקא נקט תאנים וענבים אלא כלומר שאמר שלא אוכל סתם וכן נ"ל דאי דוקא נקט תאנים וענבים היכי חיילא שבועה הא ליתא בהן וליכא למימר דלמלקות אייריי דלא בעינן לאו והן דלקמן בס"פ (דף כט.) משמע דלקרבן אייריי גבי ואכל תאנים והפרש קרבן ומיהו י"ל דמשכחת הן בתאנים השוערים אבל בלא כולל לא הוי תאנים השוערים בכלל תאנים אלא הטובות לאכול:

ומאן

ו) [לעיל כח: וש"נ], ב) ספסים לו. מזר ד. קדושין עז: [כריתות כג.], ג) [לעיל כב:], ד) לעיל כב:, ה) חבצת כל"ל, ו) [וע' תוספות ספסים לו. ד"ה האוכל ותוס' ביצה כה. ד"ה בחזקת ותוס' חולין לז. ד"ה השתא ועוד שם קב. ד"ה מה], ז) לשון אכילה אפי' במקרחת הא שלא לאכול עפר ואכל כל"ל,

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אלא וכו' כדרבא וכו' דעלמא גרסי מסכתא: (ב) בא"ד וא"ת וכיון דנבילה סרוחה הויא:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אלא וכו' **בתאנים השוערים.** כלישנא דקרא כתאנים השוערים אשר לא תאכלנה מרוע (ירמיה כט):

מוסף רש"י

כל שהוא למכות. אאכילה כל שהוא עובר בלאו (מעילה יח.) בכל האיסורין, למכות בהתראה (לעיל כא:). **ולא אמרו בכזית.** הלכה למשה מסיני, **אלא לקרבן.** לענין קרבן דשגגת כרת (שם). **האוכל נבילה ביום הכפורים פטור.** מכרת (קדושין עז:) ביום הכפורים (כריתות כג.) שונג פטור מחטאת, דאין איסור יום הכפורים חל על איסור נבילה, ואם בו ביום נתנבלה אפילו הכי היתה אסורה קודם יום הכפורים משום אבר מן החי (פסחים לו. וכנ"ל קדושין שם וברייתות שם) דלא אמרינן מיגו דאתי יום הכפורים ואיתוסף איסורא לגבי שאר מילי, אתוסף נמי לגבי נבילה, ור"ש לטעמיה דאמר במסכת כריתות (כג.) דאפילו איסור חמור לא אתי וחייל על איסור קל (נזיר ד.) **הרי אשתו אסורה לו.** שהרי אכל אוכלין (לעיל כב:).

ו) עי' בחידושי הרי"ן מיגא כאן שהגיה פי' רבינו בשם חד מרבוותא ותמה עליו ע"ש וע"ע בחידושי הרשב"א כאן.

חשובי אחשביה אלא הכא מי אחשביה אמר רבא מאי טעמא דמאן דאית ליה איסור כולל מידי דהוה אאיסור מוסיף ומאן דפטר דלית ליה כי אמר איסור מוסיף בחדא חתיכה בשתי חתיכות לא אמרי' ואמר רבא למאן דאית ליה איסור כולל אמר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים [א]מיגו דחייל אענבים חייל נמי אתאנים פשיטא מהו דתימא איסור הבא מאליו אמרינן איסור הבא מעצמו לא אמרינן קמ"ל: מתיב רבא בריה דרבה [א][ב]יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ארבע חטאות ואשם אחד ואלו הן טמא שאכל חלב והוא נותר מן המוקדשין ביוה"כ ר' מאיר אומר אף אם היתה שבת והוציאו (א) חייב אמרו לו אינו מן השם ואם איתא משכחת לה חמש כגון שאמר שבועה שלא אוכל תמרים וחלב מיגו דחייל אתמרים חיילא נמי אחלב כי קתני איסור הבא מאליו איסור הבא מעצמו לא קתני [ג]והרי הקדש בבכור דקדושתו מרחם איבעית אימא כי קתני [ג]מידי דלית ליה שאלה [ג]שבועה דאית ליה שאלה לא קתני [ד]הרי [ד]הקדש הא אוקמינן בבכור איבעית אימא כי קתני קרבן קבוע קרבן עולה ויורד לא קתני הרי טמא שאכל את הקדש דקרבן עולה ויורד הוא בנשיא ורבי אליעזר היא [ה]דאמר נשיא מביא שעיר רב אשי אמר כי קתני מידי דחיילא כשיעור שבועה דחיילא אפחות מכשיעור לא קתני [ו]הרי הקדש הא בעינן שוה פרוטה ורב אשי מאוריא אמר ר' זירא כי קתני זדונו כרת זדונו לאו לא קתני והרי אשם דזדונו לאו וקתני
בחטאת

חשובי אחשביה. באכילתו וגילה על עצמו שאינו קץ בהן. לא שמעתיה כן אלא הוא עיקר בעיני. וסוגיא דעלמא גרס משכחת לה כדרבא ומפרשי לה בנבלה מוסרחת ואי אפשי בה מכמה קושיות חדא דמסרחת לאו נבלה מקריא ואין כאן שבועת הן ועוד דרבא מאי בעי הכא הוה ליה למימר משכחת לה בנבלה מסרחת ועוד אף אנן נמי תנינא לא אתיא שפיר: **מידי דהוה אאיסור מוסיף.** דמאן דלית ליה איסור חל על איסור באיסור כולל אית ליה באיסור מוסיף כדאמרינן ביבמות פרק ארבעה אחים (דף לג:) מודה רבי יוסי באיסור מוסיף. איסור כולל קרי היכא דאין איסור אחרון מוסיף על החתיכה כלום אבל מרבה הוא איסור על האדם בדברים אחרים כגון נבילה ביוה"כ דלא בא לאוסרה אלא באכילה ובאכילה כבר אסורה היא משום נבילה נמצא שלא הוסיף עליה איסור אחרון כלום אבל ריבה איסורה על האדם לאוסרו בכל אוכלין שבעולם ואמרינן מיגו דחל יוה"כ על האדם ליאסר בשאר אוכלים משום יוה"כ כולל נמי את הנבילה [ז] עמה להתחייב משום יוה"כ. איסור מוסיף כשאיסור אחרון מוסיף על חתיכה עצמה דבר שלא היה בה ע"י איסור ראשון [ח] ואוסר החתיכה האחרון במה שהיתה מותרת קודם שבא איסור האחרון כגון חלב של קדש אסור לאכול משום חלב ומותר לגבוה למזבח נעשה נותר מוסיף עליו איסור למה שהיתה מותרת לו דנפסל להקרבה והכי אמרינן מתוך שחל עליה שם נותר לאוסרה על המזבח ואין איסור הראשון מעכב על ידו מלחול שאין זה איסור חל על איסור חל עלי' נמי איסור שם נותר אצל כל אדם האוכלו להתחייב עליו משום חלב ומשום נותר אעפ"י שיש כאן איסור חל על איסור: **כי אמרינן איסור מוסיף בחדא חתיכה.** כדמפרש מתוך שחל עליה שם איסור שני אצל דבר שהיה מותר לו חל עליה אף אצל דבר שהיתה אסורה לו כבר אבל מחתיכה לחתיכה לא אמר מתוך שחל על האדם אצל חתיכה זו יחול עליו אף אצל חתיכה אחרת [ט] (זו) בכולל לא אמרינן: **מהו דתימא.** באיסור הבא מעצמו לא אמרינן כולל: **אכילה אחת.** זית אחד: **טמא שאכל חלב כו'.** חייב משום חלב ומשום נותר ומשום יוה"כ ומשום טמא שאכל את הקדש הרי ארבע חטאות ואשם אחד מעילה ואפי' הוא כהן גבי חלב דקדש מועל הוא דאמר מר (תמורה דף לג:) כל חלב לה' [ויקרא ג] לרבות אימורי קדשים קלים למעילה והנהו כולהו איסור חל על איסור נינהו או ע"י כולל או ע"י מוסיף שהרי משנולדה הבהמה נאסר חלבה אקדשה מיגו דחל איסור מוקדשים אבשר ועור חל נמי אחלב הרי כולל הוה ליה נותר מיגו דאיתוסף בה איסורא לגבי מזבח על חתיכה זו משום נותר איתוסף נמי לגבי גברא משום נותר הרי מוסיף איטמא גברא מיגו דאיתסר האי גברא בקדשים הנאכלים משום טומאה איתסר נמי בהאי חלב משום טומאה הרי כולל הוה ליה יוה"כ מיגו דאיתסר אף בחולין משום יוה"כ איתסר נמי בהאי משום יוה"כ: **אף אם היתה שבת כו'.** דאילו אהוצאת יוה"כ לא מיחייב דקסבר אין עירוב והוצאה ליוה"כ [כריתות יד.]: **והוציאו.** בפיו בשעת אכילה: **אינו מן השם.** אין חטאת זו באה משום האכילה אלא משום הוצאה: **ואם איתא.** דאמרינן כולל באיסור הבא מעצמו אכתי הוה ליה לתנא לטפויי חטאת בהאי כזית כגון שבועה כו': **כי קתני כו'.** אע"ג דאית ליה כולל נמי באיסור הבא מעצמו הכא לא חשיב אלא איסורין הבאים מאליהן: **והרי הקדש.** אשם מעילות דאתי ליה משום דיבורו שהקדישו: **שאלה.** לחכם להתיר האיסור: **והרי הקדש.** שבא ע"י נדר וכל נדרים יש להן שאלה: **בנשיא ורבי אליעזר היא כו'.** במסכת הוריות ואמרינן התם [י] לא א"ר אליעזר קרבן קבוע לנשיא בעבירה דקרבן עולה ויורד אלא בטומאת מקדש וקדשיו הואיל ונאמרה בו כרת [כ] בקבועה אבל בשמיעת הקול ובבטוי שפתים לא אמר: **דחיילא אפחות מכשיעור.** במפרש: **הרי הקדש.** אשם מעילות בא על שוה פרוטה אפילו פחות מכזית: **הא בעינן שוה פרוטה.** והיינו שיעוריה: **מאוריא.** מקום: **אשם.** מעילה: **דזדונו לאו.** דתניא [ל] הזיד במעילה רבי אומר במיתה וחכמים אומרים באזהרה ואמרינן מאי טעמא דרבי גמר חטא חטא מתרומה דאיכא אזהרה ומיתה בידי שמים ורבנן אמרי אמר קרא בתרומה [ויקרא כב] ומתו בו כי יחללוהו בו ולא במעילה ממיתה מעטיה אבל באזהרה קאי מג"ש דחטא חטא. ואית דילפי מוכל זר לא יאכל קדש [שם] ולאו מילתא היא דההיא בתרומה כתיב ומוזר לא יאכל כי קדש הם [שמות כט] נמי לא אתיא דההוא בקדשים הנאכלין לכהנים כתיב וכל שיש בו שעת היתר לכהנים אין בו מעילה [מעילה ב.]:
בחטאת

ומאן דפטר דלית ליה איסור כולל כי אמר איסור מוסיף כו'. לאו אדר' שמעון קאי דשמעינן ליה בהדיא לרבי שמעון דלית ליה איסור מוסיף בפ' ד' אחים (יבמות דף לג. ושם) גבי נשא חי ואח"כ נשא מת דקאמר רבי שמעון אינו חייב אלא משום אחות אשה בלבד ולא חייל עליה איסור אשת אח אע"ג דאיתוסף בה איסור לגבי שאר אחין אלא אשאר תנאי קאי דלית להו איסור כולל ואית להו איסור מוסיף כגון ר' יוסי בפ' ד' אחין (שם) דקאמר אשת איש ונעשית חמותו נידון באשת איש ואמר דמודה באיסור מוסיף: **יש אוכל אכי' אחת כו'.** פי' בקונט' דמוקדשין הוי איסור כולל דמיגו דחייל אבשר חייל נמי אחלב והדאמר בפ' אמרו לו (כריתות דף יד.) אקדשה מיגו דאיתוסף בה איסור הנאה איתוסף בה איסור לגבי אכילת חלב התם נמי איסור כולל הוא ולא קרי ליה מוסיף אלא משום שהוא חמור על קל: **אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב.** פירש בקונטרס משום הוצאת שבת אבל משום הוצאת יוה"כ לא דקסבר אין עירוב והוצאה ליוה"כ ואין נראה דבכריתות (שם) מסיק הא דרפרס בדותא היא וחייב משום הוצאת שתיהן ונקט שבת לאפושי איסוריה: **אמרו לו אינו מן השם.** ור' מאיר חשיב ליה בהדי אכילות משום דבליעתו זו היא הנחתו כדאמרינן (שבת דף פ.) כתב ב' אותיות כשהוא מהלך חייב כתיבתן זו היא הנחתן: **שלא אוכל תמרים וחלב.** מפר"ת דאתיא בלאו והן דמשמע נמי חלב שעל גבי הקיבה או של חיה לפי שמזכיר עמו דבר היתר אבל בלאו הכי לא משמע אלא חלב האסור עיקר החלב ותימה אמאי לא פריך נמי לר' יוחנן מהכא וי"ל משום דדלמא קסבר ר' יוחנן דאיכא שום תנא דאית ליה איסור כולל בבא מאליו ולא בבא מחמת עצמו אבל מדרבא משמע ליה דאין חילוק והשתא נמי ניחא דאי לאו הכי מאי קמ"ל רבא טפי מר' יוחנן ומיהו יש לומר דאיצטריך לאשמועינן אע"פ ששניהן באין מחמת עצמן: **מיגו דחיילא אתמרים חיילא נמי אחלב.** אע"ג דמאן דאית ליה איסור כולל מודה דעל חמור לא חייל כדמפרש רבינו תם בפרק ארבעה אחים (יבמות דף לג: ד"ה אמר ר"י) גבי הבערה ללאו יצתה מ"מ חיילא שבועה אאיסור חלב דקיל הואיל והותר מכללו כדאמרי' בסוף פ' גיד הנשה (חולין דף קג.) התורה אמרה יבא איסור נבילה ויחול אאיסור חלב: **הרי הקדש הא בעינן שוה פרוטה.** [מ] הא"ל הא אוקימנא בבכור כדמשני לעיל: **והרי אשם דזדונו לאו.** פי' בקונטרס דמוזר לא יאכל כי קדש הם לא נפקא דההוא בקדשים הנאכלין לכהנים כתיב וכל שיש בו היתר לכהנים אין בו מעילה וכן משמע בפרק בתרא דמכות (דף יח.) דפריך ולילקי נמי משום וזר לא יאכל כי קדש הם ומשני ה"מ היכא דחזי לכהנים הכא לא חזי לכהנים וקשה דבכריתות (דף ד.) מוקמינן וזר לא יאכל כי קדש הם בחלב המוקדשין דקאמר התם האוכל חלב המוקדשין לוקה ג' משום וזר לא יאכל כי קדש הם וחלב לא חזי לכהנים מיהו י"ל דאע"ג דחלב לא חזי לכהנים מ"מ קרינן בהאי קרבן ואכלו אותם אשר כופר בהם דהיינו בשר ולא אתא למעוטי אלא כשאוכל בשר חטאת ואשם לפני זריקת דמים דלא קרינן ביה ואכלו והשתא מ"ל דלאו באשם מוזר לא יאכל כי קדש הם נפקא וכן משמע בפ"ק דכריתות (דף ד:) דלאו דזרות לא הוי מג"ש דתרומה גבי מ"ש חלב דאיכא תרי לאוי לאו דזרות דס נמי כו' וצ"ע שם:
אלא

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פ"ד מהל' שבועות הל' יא סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סי' רלח סעיף ו:
מה ב מיי' פ"ו מהל' שגגות הל' ד [ופי"ד מהל' מאכלות אסורות הל' יח] סמג עשין ריג:
ג [מיי' פ"ו מהל' שבועות הל"א טוש"ע יו"ד סי' רלו]:
ד [מיי' פ"ד מהל' נדרים הל' ז שו"ע י"ד סי' שכג סעי' א בהגה]:

רבינו חננאל

איסור מוסיף בחדא חתיכה כגון חתיכה של הקדש שאסור לישראל טמא ומותר לישראל טהור. או בשר חטאת או בשר אשם שאסור לישראל ומותר לכהן נעשה נותר מגו דאיתוסף בה איסורא לכהן איתוסף בה נמי לישראל: אמר רבא שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים למאן דאית ליה איסור כולל מגו דחיילא שבועה אענבים חיילא נמי אתאנים. ואם אכל תאנים חייב שתים. וזהו איסור הבא מעצמו. פי' שבועה של עצמו היא גרמה להן איסור. ואותבינן עליה מהא דתנן בכריתות פרק אמרו לו אכלת חלב. יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם אחד. ואלו הן טמא שאכל חלב נותר מן המוקדשין ביוה"כ. פי' חייב חטאת משום שהוא טמא ואכל קדש. ומשום שאכל חלב. ומשום שאכל נותר. ומשום יוה"כ. ומשום שנהנה מן ההקדש מביא אשם. ואם איתא ניתני כגון שנשבע שלא יאכל תמרים וחלב (זהו) דמיגו דחיילא שבועה אתמרים חיילא נמי אחלב ויהיה חייב ה' חטאות. ודחי כי קתני האי תנא איסור הבא מאליו כגון הנותר שעבר היום ונעשה מאליו נותר. אבל איסור הבא מעצמו כדאמרן לא קתני. ואקשינן והרי האי תנא קתני מוקדשין ואיסור של מוקדשין מעצמו של אדם שמקדישו הוא. ודחי' מוקדשין האי בכור הוא דקדושתו מאליו ולא אדם קא מקדיש. איבעית תימא שבועת ביטוי קרבן עולה ויורד הוא. אם הוא עשיר כשבה. ואם הוא עני תורים ובני יונה. ומשום הכי לא תני ליה. ואקשינן והרי טמא שאכל קדש שהוא בעולה ויורד. ותני ליה. ודחי' זה הטמא נשיא ואליבא דר' אליעזר דאמר נשיא אינו מביא קרבן עולה ויורד אלא קרבן קבוע. דתנן בהוריות סוף פ"ב ר' אליעזר אומר הנשיא מביא שעיר. [א] פי' אשם מעילות שמביא הנהנה מן ההקדש בלאו הוא. ואסיקנא

א) נראה דחסר כאן וצ"ל והרי אשם דזדונו לאו. פי' אשם מעילות וכו'.

מסורת הש"ס

א) שבת קב. יבמות לד. כריתות יג:, ב) [מכות כב.], ג) [שם], ד) [מכות כב.], ה) הוריות ט. כריתות ג:, ו) [לעיל כא:], ז) בדפוי"י עמהס, ח) ואוסר האחרון החתיכה במה כו' כצ"ל. יעב"ץ, ט) ס"א ליתא, י) [דף ט:], כ) [צ"ל כבקבוע'], ל) [סנהדרין פד.], מ) [דבריהם צריך ביאור ועי' תורת חיים].

הגהות הב"ח

(א) גמ' אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב:

מוסף רש"י

ארבע חטאות. משום חלב, משום נותר, משום אכילת יוה"כ, משום טומאת הגוף ואכל קדש, **ואשם אחד.** אשם מעילות דאפילו הוא כהן גבי אימורים זר הוא (שבת קב. וכעי"ז יבמות לד. וכריתות יג:). **אף אם היתה שבת כו'.** ומשום יוה"כ לא מיחייב בהוצאה, דקסבר אין עירוב והוצאה ליוה"כ (שבת שם ויבמות שם).

שבועות שתים פרק שלישי שבועות כה.

בחטאת קאמר. הא דאמרי' דבר שזדונו לאו לא קתני בחטאת הוא דאמר ושבועת ביטוי חטאת היא: **דלית ביה מששא.** שאישן ושלא אישן שהשינה אין בה מששא: **שאזרוק צרור ליס** לא גרסי' הכא: **מתני' אחד דברים של אחרים.** כדמפרש שאתן לפלוני כו': **שאין בהן ממש.** תרי גווני משמע שאין בהן ממש כגון שינה ומשמע שאין בהן הנייה כגון שאזרוק צרור ליס: **א"כ.** דדייקת להרע או להיטיב אין לי כו': **מריבוי הכתוב.** לכל אשר יבטא [ויקרא ה]: **גמ' הנדרים חלים על דבר מצוה.** קונס סוכה שאני עושה לולב שאני נוטל אסור ובנדרים מפרש טעמא בפרק ואלו מותרין (דף טז:): **מה שאין כן בשבועות.** כדתנן במתני' [כז.] ויליף לה לקמן (דף כז.) מקראי: נדר אינו חל על השינה כגון קונס שאני ישן דקונס לשון הקדש הוא ואמאי ליחול הקדש אבל קונס עיני בשינה חל אעין: **מלקין אותו.** משום שבועת שוא דדבר שא"א הוא ומשנשבע יצתה לשקר. אלמא לאו שבועת ביטוי הוא דקתני וישן לאלתר: **ליתיה בלהבא.** יזרוק פלוני או לא יזרוק אין זה שבועת ביטוי אלא שבועת שוא שהרי אין פלוני ברשותו לזרוק ולא לזרוק: **רב כר"ע.** דמחייב בלשעבר: **ושמואל כרבי ישמעאל.** דמחייב ליה [רק] להבא: **אליבא דר' ישמעאל כ"ע לא פליגי.** כלומר דרב ודאי תנאי היא דלא מחייב ליה רב אליבא דרבי ישמעאל וליתא לפלוגתא דרב ושמואל אליביה כדמפרש ואזיל: **כי פליגי אליבא דר"ע.** כלומר אבל בדר"ע פליגי ולאו דשמואל כתנאי דאפי' לר"ע פטר ליה שמואל וכל שכן לר' ישמעאל: דר'

שאישן ושלא אישן: איני [7]**והא"ר יוחנן** [ז]**האומר שבועה שלא אישן ג' ימים מלקין אותו וישן לאלתר התם דאמר ג' הכא דלא אמר ג': שאזרוק צרור לים ושלא אזרוק: איתמר** [ה]**שבועה שזרק פלוני צרור לים ושלא זרק רב אמר** [ח]**חייב ושמואל אמר פטור רב אמר חייב איתיה בלאו והן ושמואל אמר פטור ליתיה בלהבא לימא בפלוגתא דר' ישמעאל ור"ע קא מיפלגי דתנן ר' ישמעאל אומר אינו חייב אלא על העתיד לבא שנאמר להרע או להיטיב אמר לו ר"ע א"כ אין לי אלא דברים שיש בהן הרעה והטבה דברים שאין בהן הרעה והטבה מנין אמר לו מריבוי הכתוב אמר לו אם ריבה הכתוב לכך ריבה הכתוב לכך רב דאמר כר"ע ושמואל דאמר כר' ישמעאל אליבא דר' ישמעאל כולי עלמא לא פליגי השתא מילתא דאיתא בלהבא לא מחייב עלה רבי ישמעאל לשעבר מילתא דליתא בלהבא מיבעיא כי פליגי אליבא דר"ע רב כר"ע ושמואל אמר עד כאן לא מחייב ר"ע התם לשעבר אלא מלתא דאיתא בלהבא מחייב ר"ע לשעבר אבל מידי דליתיה בלהבא לא לימא בפלוגתא דרבי**

בחטאת קאמרינן רבינא אמר כי קתני מידי דחייל אמידי דבר אכילה הוא שבועה דחיילא אמידי דלאו בר אכילה הוא לא קתני והרי הקדש דחייל נמי אעצים ואבנים אלא כי קתני [א](מידי) דחייל אמידי דאית בה מששא שבועה דחיילא אמידי דלית ביה מששא כגון שאישן ושלא אישן לא קתני: **מתני'** [א]אחד דברים של עצמו ואחד דברים של אחרים ואחד דברים שיש בהן ממש ואחד דברים שאין בהן ממש כיצד אמר שבועה שאתן לאיש פלוני ושלא אתן שנתתי ושלא נתתי שאישן ושלא אישן שישנתי ושלא ישנתי שאזרוק צרור לים ושלא אזרוק שזרקתי ושלא זרקתי [ב]ר' ישמעאל אומר אינו חייב אלא על העתיד לבא שנאמר [1]להרע או להיטיב אמר לו ר"ע א"כ אין לי אלא דברים שיש בהן הרעה והטבה דברים שאין בהן הרעה והטבה מנין אמר לו מריבוי הכתוב אמר לו אם ריבה הכתוב לכך ריבה הכתוב לכך: **גמ'** [ג]ת"ר חומר בנדרים מבשבועות חומר בשבועות מבנדרים חומר בנדרים [ב]שהנדרים חלים על דבר מצוה כדבר הרשות [ג]מה שאין כן בשבועות חומר בשבועות [ד]שהשבועות חלות על דבר שאין בו ממש כדבר שיש בו ממש [ה]מה שאין כן בנדרים: כיצד אמר שבועה שאתן לפלוני ושלא אתן: מאי אתן אילימא צדקה לעני [ו]מושבע ועומד מהר סיני הוא שנאמר [2]נתון תתן לו אלא מתנה לעשיר:

אלא כי קתני מידי דחייל אמידי דבר מששא כו'. תימה דבסוף מכות (דף כב. ושם) דקאמר וליחשב נמי כגון דאמר שבועה שלא אחרוש ביו"ט ודחיק למימר האי תנא לית ליה איסור כולל ולישני כי הכא דלא קתני מידי דחייל אמידי דלאו בר מששא וי"ל דעדיפא מיניה משני התם:

חומר בנדרים שהנדרים חלים על דבר מצוה כדבר הרשות. בפ"ב דנדרים (דף טז:) נפקא לן מדכתיב לה' ובריש מסכת נזיר (דף ה. ושם) דרשינן מיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כיין הרשות ותימה תרי קראי למה לי הא איתקוש נדרים ונזירות אהדדי בריש מסכת נדרים (דף ג.) וי"ל צריכי דנזירות אוסר כל יין עליו הלכך חייל איין מצוה כיין הרשות אבל נדרים שאינו אוסר עליו אלא המצוה כגון סוכה ושופר ולולב ותפילין אימא דלא חייל ואי כתיב נדרים ה"א לפי שאוסר המצות עליו אבל בנזיר שאוסר עצמו על היין לא חייל דנדרים [ו]גופייהו כשאוסר עצמו הסוכה לא חייל:

מה שאין כן בשבועות. בפרק ב' דנדרים (דף טז:) פריך מ"ש נדר דכתיב כי ידור נדר לה' שבועה נמי הכתיב או השבע שבועה לה' ומשני הא דאמר ישיבת סוכה עלי הא דאמר שלא אשב בסוכה משמע דבנדרים לפי שאוסר סוכה על עצמו ראוי שיחול הנדר שאוסר הסוכה עליו כקרבן וסוכה אינה מצווה לעשות מצוה אבל שבועה שאוסר עצמו על הסוכה אין השבועה חלה דמשועבד הוא לעשות מצוה ותימה א"כ מה חומר יש בנדרים מבשבועה שבועה נמי חיילא כה"ג כי אמר ישיבת סוכה עלי שבועה דאסר חפצא עליה דבאסר חפצא עליה חלה נמי שבועה כדאמר בשילהי [ז](פ"ק) (דף יג) ובפ' ד' נדרים (דף כד:) גבי שבועת שוא באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי בשבועה אם לא ראיתי גמל פורח באויר והדאמר בריש נדרים (דף ב:) איידי דתנא נדרים דמיתסר חפצא עליה תנא נמי חרמים דמיתסר חפצא עליה ולאפוקי שבועה דאסר נפשיה מן חפצא היינו דהוי נמי כה"ג דאסר נפשיה מן חפצא אבל נדרים וחרמים אינן אלא בענין דמיתסר חפצא עליה וי"ל דהיינו חומר בנדרים דבכל ענין דחל על דבר הרשות חל על דבר מצוה דהיינו כשאוסר חפץ על עצמו אבל כשאוסר עצמו על החפץ אינו חל אפי' בדבר הרשות כשאומר קונס גופו על החפץ דקונס היינו כקרבן ולא שייך על עצמו אבל בשבועה בכל עניני שבועה אינה חלה על דבר מצוה כדבר הרשות דהיינו כשאוסר עצמו על החפץ ורבינו אלחנן תירץ בשם ר"י דבשבועה אפי' כשיאמר ישיבת סוכה עלי שבועה אסר נפשיה מן חפצא דלשון שבועה לא שייך אלא על עצמו וקונס לא שייך אלא על החפץ שאוסר על עצמו כקרבן ולכך חלה נמי שבועה על השינה דאסר נפשיה עליה אבל בנדר אסר שינה עליו ואין בה ממש ובפ"ב דנדרים (דף טו.) מסיק רבינא דנדרים נמי חלים מדרבנן על דבר שאין בו ממש והשתא אתי שפיר הא דאמר בריש נדרים (דף ב:) לאפוקי שבועות דאסר נפשיה מן חפצא ור"ת מפרש דלקמן (דף כט.) ובפ' ד' נדרים (דף כד:) לא מיירי שאמר בלשון זה יאסרו עלי בשבועה אלא ה"ק כשאומר לשון שע"י שבועה אוסר פירות עליו ומיירי שאומר שבועה שלא אוכל פירות וברוב ספרים ל"ג בשבועה אבל אמר יאסרו בשבועה אינו כלום אפי' בדבר הרשות משום דאסר חפצא עליה והשתא נמי ניחא חומר בנדרים מבשבועות: **איני והא"ר יוחנן.** למאי דס"ד השתא דלעולם קאמר תימה דתקשה ליה בריש פירקין (דף יט:) גבי שבועה שאוכל ושלא אוכל וי"ל דגבי אכילה ליכא למיטעי דלעולם קאמר ולא הוצרך התנא לפרש דלאלתר קאמר א"נ התם נמי שייך שפיר לעולם כגון שנשבע על ככר שלפניו:

ושמואל דאמר כר' ישמעאל. וא"ת והא לעיל קאמר שמואל טעמא משום דליתא בלהבא וי"ל דאין זה מדברי שמואל אלא הש"ס מפרש כן אליביה וכענין זה יש בכמה מקומות בש"ס [ח]: **רב דאמר כר"ע.** הק' ה"ר עזרא הנביא דהשתא רב דריש ריבויי ומיעוטי ובהגוזל קמא (ב"ק דף צו:) סבר רב כר"מ דאמר אומרים בעבדים הרי שלך לפניך דאין נגזלים כמקרקעי ומאן דאית ליה דעבדים כמקרקעי דריש כללי ופרטי כדמוכח לקמן בפ' שבועת הפקדון (דף לז:) ובהגוזל בתרא (ב"ק דף קיז:) וי"ל דאית ליה שום מיעוט דממעט עבדים כדפרישית לעיל בפ"ק (דף ד: ד"ה ר"ע):

מי

א) רש"ל מ"ז, ב) לעיל ג. כא. [תמורה ג:], ג) נדרים יג: [טו. תוספתא נדרים פ"א], ד) יבמות קכא: נדרים טו. סוכה נג., ה) [לקמן מט:], ו) גופייהו [כשאוסר] עצמו על הסוכה לא חייל. כצ"ל רש"ל, ז) [צ"ל פרקין דף כט.], ח) [ועי' תוס' יומא מ: ד"ה ועשהו ותוס' ב"ק יט. ד"ה רב אשי וכו'],

תורה אור השלם

1. אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה: ויקרא ה ד

2. נָתוֹן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא יֵרַע לְבָבְךָ בְּתִתְּךָ לוֹ כִּי בִּגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה יְבָרֶכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֶׂךָ וּבְכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ: דברים טו י

מוסף רש"י

שנאמר להרע או להיטיב. אוכל להטיב, לא אוכל להרע, שמענה את עצמו, והוא הדין לכל דבר שהוא הן ולאו להבא, דלהרע או להיטיב להבא משמע (לעיל ב.). **שהנדרים חלים על דבר מצוה.** שאם אמר קונס שאני עושה סוכה, או קונס שאני מניח תפילין חל עליו הנדר ואם עשה קס ליה בבל יחל (נדרים יג:). **מה שאין כן בשבועות.** שאין נשבעין לבטל את המצות, דמושבע ועומד מהר סיני הוא לקיימם ולהכי לא חלה שבועה עליה דאין שבועה חלה על שבועה (שם). **על דבר שאין בו ממש.** כגון דבור שאין בו ממש (שם). **מלקין אותו.** שנשבע לשוא ומשעה שיצאת שבועה מפיו הרי הוא כנשבע על העמוד של אבן שהוא של זהב, שאף זה על דבר שאי אפשר, ותנן (לקמן כט.) דהיינו שבועת שוא וחייבים על זדונה מכות וכגון שהתרו בו (סוכה נג.) או: לאלתר מלקין אותו שיישן, הואיל דנדר בדבר שאין יכול לעמוד בו (נדרים טו.).

רבינו חננאל

שבועה חיילא אמידי דלאו בר מששא הוא. כגון שאזרוק צרור לים ושלא אזרוק א): **מתני'** אחד דברים של עצמו ואחד דברים של אחרים [א'] יש בהם ממש וכו'. ת"ר חומר בנדרים שהנדרים חלים על דבר מצוה כדבר הרשות מה שאין כן בשבועה. חומר בשבועות שהשבועות חלות על דבר שאין בו ממש כדבר שיש בו ממש מה שאין כן בנדרים: **פיסקא** שאתן לפלוני ושלא אתן אוקימנא בנשבע ליתן מתנה לעשיר. אבל ליתן צדקה לעני מושבע מהר סיני הוא שנאמר נתון תתן לו ואין שבועה חלה על שבועה. שאישן ושלא אישן כו'. אוקימנא בנשבע שלא ישן פחות מג' ימים. אבל הנשבע שלא יישן ג' ימים מלקין אותו וישן לאלתר: שאזרוק צרור לים ושלא אזרוק כו'. אתמר שבועה שזרק פלוני צרור לים ולא זרק. שבועה שלא זרק וזרק. רב אמר חייב דהא איתא בלאו והן. ושמואל אמר פטור דהא ליתא בלהבא. פי' ליתיה בזרוק. כלומר אינו יכול לכוף חבירו לזרוק צרור לים (המלח) מיכן ולהבא. ואתינן לאוקמי חלוקתם בחלוקת רבי ישמעאל ור' עקיבא ולא עמדה. ואסיקנא כי פליגי אליבא דרבי עקיבא רב כר' עקיבא ושמואל אמר לך כי קא מחייב ר' עקיבא לשעבר במידי דאיתיה להבא אבל במידי דליתיה להבא לא מחייב אלא בפלוגתא

א) עי' רש"י.